

majdani működtetésében, mind a márkanév-nyilatkozat (és a mottó) megfogalmazásában. Mivel a nyilatkozat hosszú, rövid mottó is készült, amelyről végül szavazás döntött: egy négyszavas, a legfontosabb jellemzőket magába sűrítő mottó lett a „nyertes”: *Connect, reflect, research, discover* (Összeköt, reagál, kutat és felfedez). Ha már megvan a márkanév, alkalmazni és „élet-

ben tartani” is tudni kell... A tanulmány befejező része ennek gyakorlati megoldásait ismerteti, nem feledkezve meg a folyamat pozitív, az egész szakmai közösséget aktivizáló mozzanatainak bemutatásáról sem. (A márkanév-nyilatkozat a mottóval a folyóirat 696. oldalán olvasható.)

(Murányi Lajos)

Lásd még 98, 122-123

Felhasználók és használat

Használat- és igényvizsgálat

08/132

ROWLANDS, Ian – NICHOLAS, David [et.al.]: What do faculty and students really think about e-books? = *Aslib Proc.* 59.vol. 2007. 6.no. 489-511.p. Bibliogr.

Hogyan vélekednek a hallgatók és a tanárok valójában az e-könyvekről?

Egyetemi hallgató; Egyetemi oktató; Elektronikus könyv; Felmérés

A szakirodalom az utóbbi években elsősorban az elektronikus folyóiratok használatát, elfogadottságát vizsgálta. Mivel az elektronikus információhordozók ennél tágabb kört jelentenek, és az e-könyvek szerepe az oktatás és a kutatás terén is egyre meghatározóbb (ezzel párhuzamosan piaci potenciáljuk is nő), a szerzők indokoltan érezték felmérést készíteni a szolgáltatás ismertségéről, elfogadottságáról. 2006 végén a University College London mintegy 27 ezer diákját és oktatóját kérték meg e-mailben arra, hogy vegyenek részt a vizsgálatban. Bár a válaszadók száma 2000 alatt maradt, az eredmények reprezentatívnak tekinthetők, és orientálhatják a könyvtári szférát a jövőbeni stratégiai kialakításában.

Az elektronikus könyvek használói túlnyomórészt egyetemi tanulmányaik során találtak először ezzel az információhordozóval. Mára sokan közülük annyira megszokták, hogy szívesebben használják, mint a szövegek nyomtatott változatát. Ami könyvtárosi szempontból érdekes lehet, hogy 60%-uk saját keresés révén jut el a találatokhoz, nem igényel hozzá segítséget. Leggyakrabban a szöveggyűjteményeket, kézikönyveket, tudományos monográfiákat keresik, a doktori iskolák hallgatói kimutathatóan nagyobb arányban, mint a diploma előtt állók. Népszerűségüket az magyarázza, hogy naprakész(ebb) információt szolgáltatnak, az elektronikusan megjelenített szövegeket könnyebb kezelni, másolatot készíteni, azonkívül az e-könyv helykímélő, és napszaktól függetlenül elérhető. Ami a megbízhatóságukat illeti, a használók korától függően változik a megítélésük: az idősebbek kétkedőbbek ezen a téren. Ha negatívumot kell vele kapcsolatban találni, legtöbbször a nehezen olvashatóságot említik. A használók nemek és korosztályok szerinti megoszlása ugyancsak szignifikáns különbségeket mutat: a hölgyek rendszeres(ebb)en dolgoznak vele, és 22-25 éves kor között a leginkább használt (44%), míg a negyvenes-ötvenes generáció már jóval ritkábban él vele (29%).

Tanulságos közelebbről megvizsgálni a keresési stratégiákat. Ezek feltérképezése azt mutatja,

hogy a használók egy része egyéb könyvtárak katalógusaiban, kiadói katalógusokban, könyvszemlékben (is) kutakodik; markánsan jelen vannak a Google vagy az Amazon kínálta lehetőségek; végezetül az egyetem (UCL) könyvtári szolgáltatásait, olvasmánylistáit is rengetegen használják (tegyük hozzá: az egyetemi polgárok köre igen magasra értékelte a nyomtatott dokumentumokkal kapcsolatos szolgáltatások színvonalát!). Az eredményekből a kutatók számára világosan kirajzolódott a keresési stratégiák mintázottsága. Ez nagy segítség lehet a jövőben azok számára, akik az e-könyveket akarják népszerűsíteni. Első lépésként a könyvtári személyzet javaslatát fontolták meg, akik az intézmény honlapján elérhető használati útmutatót látnának szívesen, együtt az említett formátumban elérhető művek listájával.

A londoni egyetemen folytatott felmérés egy átfogóbb vizsgálat (a CIBER's SuperBook) részeként született meg. Várható, hogy a legfontosabb tanulságokat másutt is, illetve finomabb módszerekkel tovább kutatják majd.

(Vasbányai Ferenc)

08/133

MARCELLA, Rita – BAXTER, Graeme [et.al.]: The information needs and information-seeking behaviour of the users of the European Parliamentary Documentation Centre. A customer knowledge study = J.Doc. 63.vol. 2007. 6.no. 920-934.p. Bibliogr.

A használók információszükségletei és információkeresési szokásai az Európai Parlament Dokumentációs Központjában

Felmérés; Használói szokások; Igény; Országgyűlési könyvtár; Szolgáltatások

A tanulmány annak a használói vizsgálatnak az eredményeit ismerteti, amelyet az Európai Parlament Dokumentációs Központja (PDC) kezdeményezett az aktuális és a potenciális „ügyfelek” véleményének és igényeinek meg-

ismerésére. 2004 februárjában 72 használóval és a személyzet 11 tagjával folytattak mélyinterjúkat Brüsszelben. A szerzők hangsúlyozzák az információ fontosságát a parlamenti környezetben, és leírják azokat a tevékenységeket, amelyeket a válaszadók információfüggőként jellemeznek. Rámutatnak, mennyire változik, bővül az információs igény a törvényhozási folyamat során. A PDC használóinak információkeresési szokásait tárják fel, és azokat a kritériumokat, amelyek alapján ők az információ minőségét értékelik. Arra a következtetésre jutnak, hogy a használók gyakran kritikátlanul és pragmatikus módon használják a legegyszerűbben elérhető információt, feláldozva a minőséget a könnyű hozzáférés érdekében. A tanulmány különleges információs környezetet, az Európai Uniót mutatja be, ahol a használók elégedettek információkeresési szokásaikkal, és nem szívesen vennének részt ezek fejlesztését célzó képzésekben.

(Autoref.)

08/134

D'ELIA, George – ABBAS, June [et.al.]: The impact of youth's use of the Internet on their use of the public library = J.Am.Soc.Inf.Sci.Technol. 58.vol. 2007. 14.no. 2180-2196.p. Bibliogr.

Fiatalok internetezési szokásainak hatása közkönyvtár-használati szokásaikra

Felmérés; Gyermekolvasó; Használói szokások; Ifjúsági olvasó; Online információkeresés; Számítógép-hálózat

Összesen 4032, 5-12. osztályos fiatal körében felmérést végeztek annak kiderítésére, hogy internethasználatuk mennyire befolyásolja a közkönyvtárak használatát. A fiatalok egy vagy több helyről 100%-ban hozzáférnek az internethez, és bár negyedrészüket a könyvtárban fér hozzá, ez volt a legkevésbé népszerű elérési hely. Akiknek nincs otthon hozzáférésük, azok is legkevésbé a könyvtárban használják

a hálót. A fiatalok 69%-a felkereste a könyvtárat az iskolaév folyamán. Az a tény, hogy van-e otthon internet-hozzáférésük, nem volt hatással arra, hogy mennek-e a könyvtárba, ugyanakkor az otthoni hozzáférés a könyvtári látogatások gyakoriságát befolyásolta. Akinek nincs otthoni hozzáférése, az gyakrabban keresi fel a könyvtárat, akinek van, ritkábban. Az internethasználat egyértelműen csökkentette a közkönyvtár mint személyes információforrás iránti igényt, viszont nem volt hatással az iskolai feladatok miatti vagy szórakozási célú felkeresésére. A fiatalok körében az internet és a könyvtár használata egymást kölcsönösen kiegészítő tevékenységnek számít.

(Autoref.)

mennyi időt fordítanak a diákok az olvasásra, és mit olvasnak.

(Autoref.)

Lásd még 145

Olvasás

08/136

FOKKEEV, V.A.: Nacional'naâ programma podderzki i razvitiâ čteniâ: bibliografičeskij aspekt = Bibliografiâ. 2007. 5.no. 8-14.p.

Országos olvasásfejlesztési program – bibliográfai nézőpontból

Fejlesztési terv; Olvasásra nevelés

A 2006-os év folyamán kidolgozásra, november 24-én hivatalos elfogadásra került, majd nyomtatásban is megjelent az Orosz Föderáció nemzeti olvasásfejlesztési programja. A kidolgozás munkálataiban a kulturális, a tudományos, az oktatási, a könyvkiadói és a könyvkereskedelmi szféra jelentős képviselői vettek részt az orosz könyves szövetség és a föderális sajtó- és tömegkommunikációs ügynökség felkérésére. A program legfontosabb célja: felhívni a felnövekvő nemzedékek figyelmét az olvasás fontosságára, visszaszerezni és visszaadni az olvasás rangját az orosz társadalom valamennyi rétege számára.

A program részletesen kitér a könyvtáraknak az olvasásfejlesztésben betöltendő szerepére – különös tekintettel a könyvtárak feltáró és ajánló jellegű bibliográfiai feladataira –, hiszen mint társadalmi intézmény, a könyvtár képes megoldani a legfontosabb információs-bibliográfiai feladatot: az információ elérésének biztosítása érdekében egy-egy adott helyre koncentrálni a nemzeti könyv- és sajtótermék teljes repertoárjának bemutatását. Az utóbbi évek egyik legjelentősebb bibliográfiai törekvéseként a „Libnet-centrum” az egyes könyvtárak által épített adatbázisok és

08/135

SALTER, Anne – BROOK, Judith: Are we becoming an aliterate society? The demand for recreational reading among undergraduates at two universities = Coll.Undergrad.Lib. 14.vol. 2007. 3.no. 27-43.p. Bibliogr.

Nem olvasó társadalommá válunk? A szórakoztató irodalom olvasása iránti igény egyetemisták körében

Egyetemi hallgató; Felmérés; Olvasási szokások; Szórakoztató irodalom

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A szórakoztató olvasmányok iránti igény csökkenőben van, míg a filmek, a DVD-k és más formátumok iránt növekedést mutat. Annak a jele ez, hogy a mai egyetemisták az olvasás helyett a filmnézést választják? Milyen hatással van ez az egyetemi könyvtárak állománygyarapítási politikájára? E kérdések megválaszolására a szerzők felmérést végeztek, hogy felderítsék, ha van választási lehetőségük, olvasnak-e a diákok, vagy inkább filmet néznek. A vizsgálat arra is kitért,

adatbankok egyesítésével létrehozta az orosz országos közös katalógust. Ugyanakkor továbbra is feltétlenül fontos a könyvtáraknál a bibliográfiai információ szétszórásában betöltött szerep erősítése, mert a szisztematikus feladatvégzés egyelőre hiányzik.

A program kidolgozói elismerik, hogy az orosz oktatási rendszer nem fordít kellő figyelmet az olvasással kapcsolatos kompetenciák kialakítására, inkább csak az olvasni tudás technikájának kialakítását hangsúlyozza, emiatt a tanulóknak nem alakulnak ki az összetett, speciális információk feldolgozásához szükséges készségek. Az iskolai könyvtárak is alkalmatlanná váltak az ezzel kapcsolatos módszertani munkára: a diákoknak és a pedagógusoknak szóló, az olvasás metodikájával foglalkozó szakirodalom fizikailag és tartalmilag egyaránt elavult gyűjteményükben. A tervezett program megvalósítása során tehát komoly hangsúlyt kell fektetni a vonatkozó irodalom bibliográfiai szintű összegyűjtésére és a bibliográfiák használatának megtanítására.

A programnak megfelelően az olvasás népszerűsítésének feladatai a következők: az olvasásfejlesztésre alkalmas információs környezet és az információ elérése érdekében az olvasók számára szükséges feltételek kialakítása; az előzőeket támogató szakirodalom kiválasztása (ez a bibliográfusok feladata): a kijelölt célra legalkalmasabb irodalmi műfajok, könyvek, szövegek eljuttatása a különböző olvasói rétegekhez (ajánló bibliográfiák formájában és eredetiben); a társadalom véleményének pozitív irányba fordítása az olvasás értékét és jelentőségét illetően; az olvasó ember, a könyvek, az irodalom, a könyvtárak és a könyvesboltok pozitív példáinak kiemelése; a nem olvasók és a keveset olvasók bekapcsolása a programba.

Az olvasásfejlesztés támogatásában komoly szerep hárul a könyves iparra. Az orosz könyvkereskedelem az utóbbi időkben mind a kiadott művek számát, mind sokféleségét tekintve felülmúlta a szovjet időket: megszűnt a korábban sokszor tapasztalt könyves „deficit”, amikor a

könyvkereskedésekbe nem jutott elegendő példányszám, mindenki – különösen a nagyvárosokban – hozzájuthat a keresett művekhez. A meghirdetett program erőteljesen támaszkodik az Orosz Könyvkamara által épített és valamilyeni dokumentumtípusra kiterjedő orosz nemzeti bibliográfiára, valamint az orosz Books in Print-re. A bibliográfiai információk elérhetők interneten keresztül is, ezzel a lehetőséggel azonban egyelőre csak az összlakosság 15 százaléka képes élni.

A program mindezek megvalósításához tudományos és módszertani központok meglétét feltételezi és megállapítja, hogy Oroszországban működnek olyan intézmények – és nem csak az Orosz Állami és az Orosz Nemzeti Könyvtár, hanem több föderális és regionális könyvtár is –, amelyek képesek tudományosan közelíteni az olvasás, az írni-olvasni tudás, az oktatási rendszer, a könyvkereskedelem problémáihoz. Az olvasási készségek fejlesztésére alkalmas emberi erőforrás-menedzsment is fontos témája a programnak csakúgy, mint annak megállapítása, hogy az olvasásfejlesztést támogatja valamilyeni, a könyvtárügyre vonatkozó közelmúltban elfogadott föderális jogszabály. A programban meghatározták a célnak megfelelő indikátorokat, a tervezett konkrét eredményeket, a megvalósítás eszközeit, módszereit. A program időtartama (2007-2020) három egymásra következő szakaszra osztható: 2007-2010, 2011-2015, 2016-2020. A programhoz szorosan kapcsolódik az új típusú, sokfunkciós könyvtári modell, az ún. XXI. századi orosz könyvtár jellemzőinek kidolgozása.

(Hangodi Ágnes)

Olvasáskutatás

08/137

MELENT'EVA, U.P.: Istorija izučeniâ čtenija v Rossii = Bibliografiâ. 2007. 6.no. 29-34.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Az olvasáskutatás története Oroszországban

Könyvtárügy története; Olvasáskutatás

Az olvasói réteg megjelenése Oroszországban a keresztény vallás felvételével és az orosz állam kialakulásával köthető össze. Az első könyvkereskedők a XI. században jelentek meg az országban, de magát az „olvasó” kifejezést az orosz irodalmi nyelv csak a XVII. században kezdte használni. Az olvasók tudományos megfigyelése a XIX. század elején kezdődött: már a cári nyilvános könyvtár működésének első éveiben végeztek az olvasókra vonatkozó szociológiai megfigyeléseket az akkori igazgató, A. N. Olenyin kezdeményezésére, majd az eredményeket publikálták is a könyvtár 1817-es évkönyvében. A továbbiakban két tendencia hatott erőteljesen a kutatásokra: egyfelől az orosz liberális értelmiség népet felvilágosító szándéka, másfelől a születőben lévő forradalmi mozgalmak propagandisztikus elképzelései.

Az első kutatók nem is könyvtárosok voltak (mivel maga a szakma még akkoriban formálódott), hanem írók, pedagógusok és statisztikusok – valamint a narodnyikok és forradalmi demokraták. Az elsők között fordult a nép köréből kikerülő olvasók felé Lev Tolsztoj, aki az 1850-es és 60-as évek fordulóján elemi iskolai tanítók segítségével végzett vizsgálatait a Jasznaja Poljana című lapban publikálta. Az 1870-es években a kiemelkedő pedagógus és népiskola-szervező N. A. Korf (1834-1883) vizsgálta a falusi lakosság könyvvel való ellátottságát, érdeklődési körüket, az irodalomról alkotott véleményüket. Tapasztalatait és módszereit később H. D. Alcevszkaja (1841-1920) használta fel a harkovi vasárnapi nőiskolában: pedagógusok körében tanulmányozták a munkásnők olvasási szokásait, beszélgetéseket folytattak az olvasottokról és hangos felolvasásokat tartottak. A sokéves megfigyelési folyamat eredményeit 1884 és 1906 között háromkötetes kézikönyvben publikálták, „Mit olvasson a nép?” címmel. Az 1870-es években

indult el a narodnyikok falujáró mozgalma is, amelynek során megfigyelték többek között az olvasási és a könyvvásárlási szokásokat. Ezek a vizsgálatok nem csak az ország központi területeit érintették, hanem a száműzöttek földjének számító Nyugat-Szibériát is. A könyvtárakban az olvasókra vonatkozó vizsgálatok alapvetően statisztikai jellegűek voltak (összetétel, a látogatások gyakorisága, kért és kikölcsozött könyvek).

A XIX. század olvasásszociológiai kutatásainak legnagyobb orosz eredményei N. A. Rubakinnak köszönhetőek. A híres bibliográfus, könyvtártudományi kutató, szociológus és publicista 1895-ben „Etűdök az orosz olvasóközönségről” címmel a társadalom különböző rétegeinek szociográfiai megközelítésben megfogalmazott olvasási szokásait bemutató alapmunkát jelentetett meg. Rubakin 1907-ben Svájcban élt, ahol iskolát alapított az olvasásszociológia és a könyvek népszerűsítésére, a szakirodalom a rubakini hagyományok és módszerek XX. századi követőjeként Umberto Eco-t nevezi meg.

1917 után az olvasáskutatás állami feladattá vált, ekkortól kezdtek a kutatásokkal könyvtárosok foglalkozni – leginkább még mindig az egyes társadalmi rétegek olvasás iránti érdeklődését vizsgálva. 1925-ben Népművelési Népbiztoság alakult, amely megpróbálta előzetesen kialakított tervek alapján folytatni az olvasókra vonatkozó vizsgálatokat, ezek eredményei legtöbbször az egyes néprétegek számára összeállított jegyzékek voltak ajánlott olvasmányokról. A szovjet idők olvasási helyzetképét Je. Dobrenko rajzolta fel részletesen 1997-ben megjelentetett, „A szovjet olvasó formálása” című művében.

Az 1960-as évektől kezdve az olvasáskutatás jellemzően központosított és nagy tömegeket átfogó formában, valamennyi olvasói réteget (munkások, parasztok, egyetemi és munkásifjúság, gyerekek, iskolások, tanárok, mérnökök) érintve, párhuzamosan több különböző módszer (kérdőív, megfigyelés, interjú, dokumentumelemzés) alkalmazásával folyt, majd fo-

kozatosan kiterjedt a könyvtárhasználatra is. A kutatások döntő többségét a mai Orosz Állami Könyvtár elődjének szociológiai osztálya végezte (a legnagyobb vizsgálatok évei: 1968, 1973, 1978, 1980), később a munkába bekapcsolódott a mai Orosz Nemzeti Könyvtár jogelődje (1966, 1967, 1968-1978, 1980). A felméréseket az akkori Szovjetunió tagállamaiban (Ukrajna, Észtország, Örményország, Kirgízia) is lefolytatták, majd a hetvenes évektől kezdve a szocialista tábor országaira is kiterjesztették.

A nyolcvanas években bekövetkezett politi-

kai változások után az olvasáskutatásba a két nagy könyvtár mellett fokozatosan bekapcsolódott az Összoroszági Központi Közvélemény-kutató Intézet, az Orosz Állami Gyermekkönyvtár, a Rubakinról elnevezett alapítvány és a Bibliomarket nevű tudományos-módszertani központ. A legutóbbi időkben a kutatók figyelme a speciális olvasói rétegek (olvasási nehézségekkel küzdők, egészségügyi és szociális szempontból hátrányos helyzetűek) felé fordult.

(Hangodi Ágnes)

Lásd még 135

Információelőállítás, -megjelenítés és-terjesztés

Digitalizálás

08/138

SOMMER, Dorothea: Digitalisierung von Drucken des 17. Jahrhunderts an der Universitäts- und Landesbibliothek Halle. Werkstattbericht zu einem DFG-Projekt der Aktionslinie VD 16/ VD 17 = ABI-Tech. 27.Jg. 2007. 4.no. 236-247.p.

17. századi nyomtatványok digitalizálása a Hallei Egyetemi és Tartományi Könyvtárban. Műhelybeszámoló a DFB által támogatott VD 16/VD 17 projektről

Digitalizálás; Egyetemi könyvtár; Közös katalogizálás; Régi és ritka könyvek; Retrospektív bibliográfia; Támogatás -pénzügyi -állami, hatóság

Az elkövetkező években a könyvtárak számára a legnagyobb kihívás a digitalizált anyagokhoz való hozzáférés megkönnyítése révén egy integrált információs környezet megteremtése

lesz. A széles körű információellátás megvalósítása érdekében az intézmények egyre inkább a tömeges digitalizálás módszeréhez folyamodnak. A tanulmány bevezetést nyújt abba a kísérleti programba, amelyet a hallei Szászország-Anhalt Tartományi és Egyetemi Könyvtár a Német Kutatási Társaság támogatásával hajt végre. A projekt keretében kb. 10 ezer 17. századi német nyomtatványt (összesen mintegy 600 ezer oldalt) két éven belül digitalizálnak. A „Ponickau” gyűjtemény anyagát a 17. századi német nemzeti bibliográfia tárta fel, amelyet a digitális nyomtatványokkal kibővítve 17. századi virtuális könyvtárrá fognak fejleszteni. A tanulmány vizsgálja a „public-private partnership” lehetőségeit is. Bemutatja a digitalizált nyomtatványok használhatóságának növelésére szolgáló megjelenítési és indexelési módszereket, és vizsgálja a projektben részt vevő partnerek közötti munkafolyamatokat. Ismerteti a Vizuális Könyvtár alkalmazási lehetőségeit, amelyek között különböző módszerek szerepelnek metaadatok generálására, állandó azonosítók (URN) alkal-